

Ekofeministiska sticklingar – om växtblivande i Han Kangs roman *The Vegetarian*

ESSAY: – "En ekofeminism som lyhört söker klargöra, men också bibehålla, de komplexa relationerna mellan diskurser, materialitet och levd erfarenhet som alltid vibrerar under våra ytor ska här visa vägen i Kangs roman".

Av Johanna Linbo, doktorgradstipendiat i litteratur ved Göteborgs Universitetet.

Look, sister, I'm doing a handstand; leaves are growing out of my body, roots are sprouting out of my hands... they delve down into the earth. Endlessly, endlessly... yes, I spread my legs because I wanted flowers to bloom from my crotch; I spread them wide... – (Han Kang, *The Vegetarian*, s. 127)

I Syd-koreanska Han Kangs (1970–) roman *The Vegetarian* (2007) beskrivs en kvinnas intensiva längtan att slippa ifrån sin köttätande, pulserande människokropp och hur hon istället börjar identifiera sig med en planta. Läsningen är oroande, inte minst därför att de flesta av hennes tillblivelsefaser beskrivs av någon annan; en misogyn och uttråkad make, en präktig storsyster eller den erotiskt besatta svågern. Sällan av Yeong-hye själv. De berättelser som skapas kring hennes förvandling är således nästan alltid konstruerade av en tredje part och följer olika, mer eller mindre, förväntade sjukdomsnarrativ. Yeong-hye slås in mellan hårda ramar, där den sinnesrubbade, anorektiska, manshatande hysterikan vägrar äta, först kött, för att sedan avstå all form av föda. I stället söker hon enträget luft, solljus och vatten medan anhöriga förtvivlat ser på.

När jag läst klart Kangs roman, upplever jag att den i sin skildring av en kvinnas förvandling till ett träd, väcker gamla frågor om femininitet, landskap och passivitet till liv. Frågor som rotar i olika tiders och platser tendenser att associera femininitet med jord och köttslighet och som ofta vill svara att detta är ont, att detta fråntar kvinnan rollen som subjekt. Som människa. Yeong-hye finner intimitet och sensualism i närheten till skogen, hon väljer bort ett mänskligt språk och till slut tycks hon vända sig bort från människoskapet helt och hållet. Något i denna frånvändande rörelsen skaver och jag tänker på Dafne, nymfen som förvandlades till ett träd för att undkomma Apollons sexuella närmanden.

I *The New York Times* skriver författaren Porochista Khakpour om romanen som en “magnificently death-affirming novel [...] zigzags between domestic thriller, transformation parable and arborphiliac meditation”.¹ Khakpour lyckas fånga upp flertalet trådar i *The Vegetarian*, och påpekar också hur en samtida, västerländsk feministisk blick skulle kunna fördöma romanen som misogyn. För hur kan en kvinnas växtblivande vara något annat än ett sorgligt, smärtsamt nederlag i en patriarkal världsordning? Metamorfosen från människa till växtart tycks sakna den handlingskraft vi så gärna associerar med subversivitet. Att slå sig fri. Trädet, å andra sidan, står orubbligt och stilla, för våra sinnen stumt och frånvänt.

Sticklingarna

The Vegetarian skildrar flera motiv som berör begreppen natur, kvinna och art. Både Yeong-hye och hennes syster In-hye tycks känna en särskild relation till skogen som ligger i direkt anslutning till staden där de bor. I ett återgivet barndomsminne beskrivs hur de tillsammans upptäcker skogslandskapet, men medan In-hye vill vända hem tycker lillasyster att de gott kan stanna. Kanske för alltid.

Om en samtida västerländsk feminism, som Khakpour lite svävande nämner, riskerar att reducera Kangs roman som misogyn, tror jag ändå att en samtida ekofeminism som uppmärksammar arttillhörighet, öppnar upp för en mer komplex läsning. En förståelse av denna lillasysters relation till växtlighet som, med litteraturvetaren Elisabeth Friis ord, kan beskrivas likt ett fysiomorft tillstånd.²

Den föränderliga teoribildning som ofta refereras till som ekofeminism har bland annat sina rötter i 1970-talets feministiska rörelse i USA. I likhet med den samtida miljörelsen uttryckte sig den framväxande ekofeminismen ofta kritiskt gentemot kapitalistiska och industriella utvecklingar.³ Detta då de argumenterade för att det kapitalistiska, ekonomiska systemets fördelning av kapital och produktion missgynnade kvinnors levnadsvillkor. Framför allt såg de samband mellan hur konsumtion och produktion ökade belastningen på miljön som i sin tur orsakade fler och fler miljörelaterade problem som först och främst påverkade kvinnor och barn runt om i världen. Ett exempel är hur tungmetaller och hormonstörande ämnen som blivit över i produktionsprocesser släpps ut och söker sig in i kroppar där de påverkar fortplantning, bröstmjolk och små barns hälsa.⁴ Insikten om att efterfrågan och överkonsumtion i väst får svåra miljörelaterade konsekvenser är fortfarande brännande. Likaså att det är de människor som minst bidrar till överkonsumtionen, som också drabbas hårdast av dess konsekvenser så som jordskred, översvämningar och torka. Det är ofta människor som redan befinner sig i social utsatthet, och framför allt i ekonomisk sårbarhet, där etnicitet, genus, ålder, funktionalitet, klass och sexualitet spelar in.

LES OGSÅ: [Jakten på naturens egenverdi](#) • [Gayatri Spivak](#)

En ständigt återkommande diskussion inom den tidiga ekofeminismen var den dualistiska världsåskådningen, där maskulinitet associeras med civilisation, människa och tanke, medan femininitet binds samman med jord, animalitet och kroppslighet.⁵ Många är de myter och sagor som berättar om modergudinnans fruktbarhet och ständiga naturblivande. I dag välbekanta namn som Gaia och Kybele, samt benämningar som Gudamodern, Moder Jord och Naturens moder susar genom tid och rum. I filosofen Carolyn Merchants ikoniska *The Death of Nature* (1980) går bland annat att läsa hur stoikerna betraktade gruvdrift likt ett övergrepp.⁶ På jord, berg, skog och vattendrag applicerades bilden av en moder. Likt en stor och mjuk kropp låg hon där, fruktbar men passiv. Enligt Merchant var, och är kanske än i dag, feminiseringen av naturen en möjlig strategi för att skydda den samma från exploatering eftersom “one does not readily slay a mother”.⁷ Men stämmer verkligen det?

I “A manifesto for Cyborgs” argumenterar vetenskapsteoretikern Donna Haraway om att dessa dualismer bildar ett förtryckande system för “women, people of color, nature, workers, animals—in short, domination of

all constituted as *others*".⁸ Just detta *andra*, denna någon eller något som genom grumliga gränsdragningar förs längre och längre bort från normerande och patriarkala föreställningar av subjekt, människa, integritet och värde.

Filosofen Giovanni Pico della Mirandola (1463–1494) beskrev mänskligheten likt en hierarkisk stege som leder från det himmelskt upplysta ner till det djuriska, växtliga och jordiga där det mänskliga värdet sjunker.⁹ Bilden av en stege är dock problematisk i det att den är linjär och inte visar på hur feminiserade kroppar i sin tur tillskrivs olika grader av mänsklighet respektive animalitet beroende på intersektionella maktaxlar. En kvinna som rasifieras som vit tillskrivs en mindre dos natur och animalitet då hon ur ett vitt imperialistiskt perspektiv står närmast den vita, heterosexuella mannen. Och denne står närmast Gud. Närmast det himmelska ljuset.¹⁰

Samtidigt vore det nog arrogant att tro, att den natursyn som dessa hierarkier bygger på är universell. Begreppet natur konnoterar olika känslor och betydelser beroende på vart vi befinner oss och är inte per se förknippat med lägre status. Tillsammans med begrepp så som människa och animalitet är natur intrasslat i genusdualismen, en begreppsapparat som i sig måste förstås som komplex och allt annat än allmängiltig. Chandra Talpade Mohanty krev för länge sedan att den bygger på diskursiva föreställningar, diskurser som ser annorlunda ut beroende på vart du är, och vem du är.¹¹ Det är kanske här den västerländska feminismens akilleshäl funnits, oviljan att läsa världen utifrån andra perspektiv.

Diskussioner och problematisering av dualism, moder jord och subjektskap går såklart att finna långt tidigare än det sena nittonhundratalet och Françoise d'Eaubonnes myntande av begreppet ekofeminism. Filosofen Simone de Beauvoir gnar bland annat åtskilliga sidor åt att diskutera mannens förhållande till jorden och kvinnor som vore de endast olika former av landskap att erövra och äga, i *Det andra könet (Le deuxième sexe)*, 1949).¹² likhet med Merchant uppfattade Beauvoir en slitning mellan att å ena sidan betrakta naturen som feminin och frodigt vårdande, å andra sidan som feminin och destruktivt vild. Det tycks som om tropen *moder jord* är satt i en ständigt pendlande rörelse, där kopplingarna mellan vissa kroppar och den fruktbara jorden genererar ömsom ris och ömsom ros beroende på tid och geografi.

En ekofeminism som lyhört söker klargöra, men också bibehålla, de komplexa relationerna mellan diskurser, materialitet och levd erfarenhet som alltid vibrerar under våra ytor ska här visa vägen i Kangs roman. Vad är det som rister under Yeong-hyes yta? Jag vill läsa hennes närhet till jord och växt utifrån tanken att växtblivandet inte nödvändigtvis måste vara av ondo. Inte måste läsas som ett feministiskt haveri.

Växtblivandet

Yeong-hyes metamorfos sker inte över en natt, det är ett långsamt växande och spirande som också påverkar människorna i hennes närhet. Längsmed denna långsamma förvandling träder också flera berättelser om henne fram, berättade av just de människor som står i hennes omedelbara närhet. I berättelserna återfinns ofta ett stråk av sensualism, ibland som ett fokus på alldagliga taktila upplevelser så som känslan av ett plommons mjuka ovala form i munnen. Andra gånger finns den där i betydligt mer explicita beskrivningar av erotiska

fantasier och samlag. Dessa, de mest explicita erotiska skildringarna, är ofta sprungna ur de manliga karaktärernas perspektiv. Fram skrivs bilden av en kvinnas kropp som behagar, lindrar, föder och omhändertar; en traditionell roll för en kvinna i ett patriarkat. Den stoiska bilden av moder jord, n kropp som skriker omsorg.

Till omsorg och fruktbarhet läggs också i Kangs romanvärld ytterligare en uppgift, att tillreda och äta kött. Yeong-hyes val att avstå all form av animaliskt protein blir för omgivningen ett första synligt tecken på hennes förändring bort från det mänskliga. Av moderns, faderns och makens reaktioner att döma är valet kontroversiellt och mycket provocerande. Orsaken till tårarna modern försöker hålla tillbaka, då Yeong-hye tvångsmatas fläsk av sin far, är inte tydlig. Likagärna som dess källa kan vara rädsla för att Yeong-hye ska fara illa av faderns ilska, kan de vara sprungna ur en rädsla inför dotterns vägran att äta kött, att vara till lags, att vara kvinna och till sist att vara människa.

I början av processen anammar Yeong-hyes svåger, tillika konstnären, det säregna i hennes längtan efter att lämna människoskapet. Han tycks uppfatta vart hennes åtrå är riktad och utnyttjar situationen för att stilla sina egna begär efter henne. Med pensel målar han deras kroppar med blommor och blad, för att sedan filma när de har samlag. Men medan han riktar sin intensiva lust mot hennes kropp, är det de målade blommorna som är föremålet för hennes, inte det mänskliga köttet under dem.¹³ Genom svågerns blick passerar Yeong-hye flera arttillhörigheter för att tillslut landa i att liknas vid ett mystiskt väsen. Han anar förändringen som långsamt sker i henne, att hon rör sig bort från sin mänskliga form, men han tycks tro att det hon rör sig mot är ett passivt tillstånd.

Her calm acceptance of all these things made her seem to him something sacred. Whether human, animal or plant, she could not be called a 'person', but she wasn't exactly some feral creature either—more like a mysterious being with qualities of both. – (Han Kang, *The Vegetarian*, s. 88)

Bit för bit under filmningen, skalar han bort de mänskliga lagren från Yeong-hye. Tillslut är hon inte ens ett däggdjur, utan detta mystiska, gränsöverskridande väsen. Det finns ett bekräftande av metamorfosen i hans uppfattning av henne, ett bejakande som på sätt och vis gynnar dem båda i det att hon får möjlighet att utforska sin erotiska dragning till växter. Samtidigt inskränker han henne genom att försöka blunda för den njutning hon kan tänkas uppleva genom att referera till hennes medtycke som acceptans. Hennes sexualitet beskrivs med ord som helig, vild och mystisk, ord som också har används i syfte att beskriva fjäll, sjöar och skogar otaliga gånger. Kanske är det för att det är först då han vågar se den där sexualiteten. En sexualitet bortom människa, djur och planta, tveksamt greppbar för den maskulina, heteronormativa lusten. Och ändå försöker han gripa den.

Som den upptäcktsresande mannen Beauvoir vasst beskriver i *Det andra könet* till svågern bestiga det landskap Yeong-hyes kropp förvandlats till under hans pensel. Han fantiserar om att finna henne liggandes på magen. Han vänder på hennes gröna kropp. Hon är stilla och tyst, utan synligt ansikte omstrålat av ljus och med grön sav rinnandes ur sitt underliv.¹⁴ Även i fantasin tolkar han Yeong-hyes tillblivelse som en stillnad rörelse, där spåren av liv är det som rinner eller strålar ut från kroppen. Likt saven ur en avbruten

amaryllisstjälk. Genom mannens blick blir det artöverskridande likt en flykt för kvinnan på samma gång som det är en ursäkt för mannen; hoppet att en kropp som inte längre är mänsklig ska undkomma närmanden, ursäkten att det som inte längre ens är ett djur kan acceptera det samma.

LES OGSÅ: [Feminisme i middelalderen](#) • [«Sjå, ein perker!»](#)

När den allvetande berättaren genom system In-hyes upplevelser, och Yeong-hye själv beskriver förvandlingen, är det annorlunda. Passiviteten som ligger över svågerns beskrivningar som ett fuktigt filter är borta, och även de stillsammaste förhållandena tycks laddade med kraft och riktning. Som när Yeong-hye beskriver för sin syster varför hon börjat stå på händerna, att det är därför att trädens rötter egentligen är dess krona och behöver näringen ur jorden.¹⁵ Hon söker sig till solen och absorberar ihärdigt ljuset genom sin blottade hud. Hon menar sig inte längre behöva näring från något annat än syre, vatten och solljus och skiftar således från däggdjurets metabolism till plantans fotosyntes.

Had her body metamorphosed into a sturdy trunk, with white roots sprouting from her hands and clutching the black soil? Had her legs stretched high up in the air while her arms extended all the way down to the earth's very core, her back stretched taut to support this two-pronged spurt of growth? As the sun's rays soaked down through Yeong-hye's body, had the water that was saturating the soil been drawn up through her cells, eventually to bloom from her crotch as flowers?
– (Han Kang, *The Vegetarian*, s. 170)

Yeong-hyes fingrar rotar sig i marken och ur underlivet växer blommor. Till skillnad från svågerns fantasier, tränger här inget in, tvärt om är det hon som tränger ut ur sin människoform och in i världen. Ur systemens perspektiv är Yeong-hyes växtblivandet förenat med livskraft och rörelse och bilden kontrasterar starkt mot svågerns erotiska dröm om den stillnade kroppen med saven rinnandes ut mellan benen, som vore den en stympad björk och inte ett växande, snart blommande, träd.

Friiskriver om hur människans evolutionsartade släktskap med naturen inte enbart berör andra primater utan också andra djurarter, amöbor och växter.¹⁶ Hon skriver vidare att vi bör betrakta “naturen och människan som förlängningar av varandra”.¹⁷ I Kangs roman går det att ta ett steg djupare i evolutionens mylla, de är inte bara förlängningar av varandra utan de *är* varandra genom sina kroppars porösa och föränderliga karaktär. Bilden av Yeong-hye ståendes på händer och In-hyes upplevelse av regnvattnet som tränger in genom hennes fotsulor som om hon drack med rötterna, illustrerar tanken om ett slags ömsesidig förlängning av olika kroppar. Men det är en relation där växter, djur, mineraler och gifter strömmar *genom* varandra i ett ständigt pågående kretslopp. Eller en ständigt pågående metamorfos, ett ständigt pågående växtblivande.

Jag tänker att det är genom de två systrarnas perspektiv växtblivandet kan läsas som något annat än ett nederlag, något mer än en passiv protest eller mystisk exotism. När de återberättar sina erfarenheter av det icke-mänskliga är den mystik som svågern intresserar sig för inte närvarande. Intimiteten med skogen och jorden är egentligen inte särskilt dunkel eller gåtfull utan är snarare av biologisk och materiell art. Törsten

hos Yeong-hye är varken av intellektuell eller av metafysisk karaktär. När hon beskrivs av sig själv, sin syster och den allvetande berättarrösten är hon inte en övernaturlig varelse utan ett liv stadd i en jordad metamorfos snarare än transcendens.

Växtspråket

Inledningsvis associerade jag Yeong-hyes erfarenhet med myten om Dafne. Men deras berättelser skiljer sig åt, och Yeong-hyes trädblevande sträcker sig bortom mytens berättelse. När hon skrevar mot solen är det inte i protest mot det heterosexuella begäret, och när hon tystnar betyder det inte att hon blir utan språk. I stället vill jag förstå hennes förvandling som betydligt mer komplex och bejakande, om än svårt att till fullo acceptera ur ett zoologiskt perspektiv.

I essän "What the vegetal world says to us" menar den franska filosofen Luce Irigaray att en plantas språk är dess växtmönster och att "[p]lantlanguage is not selfish or egocentric [...] but expresses its gratitude by growing, coming into flowers, bearing fruits".¹⁸ Irigaray är inte ensam i sitt försök att visa hur plantor kommunicerar och erfar samt låter sig erfaras i världen. Kanske att Kangs berättelse kan vara en liten del i det stora narrativ som just nu växer fram inom kritiska plantstudier. Det är inte en berättelse om skogsskövlingens konsekvenser, eller flisfabrikens miljögifter, men de Kangska träden är ändå oändligt intressanta ur ett ekofeministiskt perspektiv.

Yeong-hyes växtblevande pendlar mellan att vara tragiskt och subversivt. Stundom synes det vara en desperat utväg för en människa som inte längre orkar eller vill vara just människa med all den smärta och det omnivora våld det innebär. Men det är också en skildring av ett fysiomorft tillstånd som kan associeras med ord som gro, spira, växa, vissna, förmultna... om och om igen i ett ständigt pågående kretslopp. Och kretslopp är som bekant en förutsättning för liv.

Litteraturförteckning

Beauvoir, Simone de. *The Second Sex* (1949), New York: 2010

Dyer, Richard. *White*, New York: 1997

Friis, Elisabeth. "Att bli träd" i *10TAL*, 2018:29/30

Haraway, Donna. "A manifesto for Cyborgs" i *The Haraway Reader*, New York: 2004

Irigaray, Luce. "What the vegetal world says to us", i Gagliano, Monica, Ryan, John C., Vieira, Patrícia (red.) *The Language of Plants. Science, Philosophy and Literature*, University of Minnesota: 2017

Kang, Han. *The Vegetarian*(2007), London: 2015

Khakpour, Porochista. "The Vegetarian by Han Kang" ur *The New York Times*, 2016-02-06 Kings, A.E.

“Intersectionality and the changing face of ecofeminism”, ur *Ethics & the Environment*, vol. 22, Spring 2017:1

Merchant, Carolyn. *The Death of Nature. Women, Ecology and the Scientific Revolution*, New York: 1990

Mohanty, Chandra Talpade. “Under western eyes: feminist scholarship and colonial discourse” i *boundary 2*, vol.12, 1984:3

Neimanis, Astrida. ”Hydrofeminism. Or, on becoming a body of water”, ur Henriette Gunkel, Chrysanthi Nigianni och Fanny Söderbäcks (red.), *Undutiful Daughters. New Directions in Feminist Thought and Practice*, New York: 2012

Pico della Mirandola, Giovanni. *Om människans värdighet* (1488), (översättning: Rolf Lindborg), Stockholm: Atlantis, 1996

Noter

¹ Porochista Khakpour, “‘The Vegetarian’ by Han Kang” ur *The New York Times*, Feb. 6, 2016.

² Elisabeth Friis, ”Att bli träd”, ur *IOTAL*, 2018:29/30, s. 76.

³ Carolyn Merchant, *The Death of Nature: Women, Ecology and the Scientific Revolution*(New York, 1990 [1980]), s. xx.

⁴ Astrida Neimanis, ”Hydrofeminism. Or, on becoming a body of water”, ur Henriette Gunkel, Chrysanthi Nigianni och Fanny Söderbäcks (red.), *Undutiful Daughters. New Directions in Feminist Thought and Practice*, (New York, 2012), s. 94.

⁵ A.E. Kings, “Intersectionality and the changing face of ecofeminism”, ur *Ethics & the Environment*, volume 22, Spring 2017:1, s. 63–87, 70.

⁶ Merchant, *The Death of Nature*, s. 3.

⁷ Merchant, *The Death of Nature*, s. 3.

⁸ Donna Haraway, “A manifesto for Cyborgs”, ur *The Haraway Reader* (New York, 2004), s. 35

⁹ Giovanni Pico della Mirandola, *Om människans värdighet* (1488), (Stockholm,1996), s. 83, 85.

¹⁰ Richard Dyer, *White*, (New York: 1997), s. 22, 57.

¹¹ Chandra Talpade Mohanty, ”Under wester eyes: feminist scholarship and colonial discourses” i *boundary*

2, 12:3 (1984), s. 349.

¹² Simone de Beauvoir, *The Second Sex* (New York, 2010 [1949]), s. 89, 163.

¹³ Kang, *The Vegetarian* (2007), (New York, 2015), s. 106 f.

¹⁴ Kang, *The Vegetarian*, s. 96.

¹⁵ Kang, *The Vegetarian*, s. 148, 154.

¹⁶ Friis, ”Att bli träd”, 75.

¹⁷ Friis, ”Att bli träd”, 75.

¹⁸ Luce Irigaray, ”What the vegetal world says to us”, ur *The Language of Plants. Science, Philosophy and Literature* (2017), 130.